

EFFEKTER AF

**”FAMILIEPLADSER OG BASISPLADSER
– UDVIKLING AF MELLEMFØRMER TIL UDSATTE
BØRN I DAGTILBUD I KØBENHAVNS KOMMUNE”**

EN SAMMENFATNING

INDHOLD

FORORD	5
I. PROJEKTETS FORMÅL OG PERSPEKTIVER	7
1.1. BAGGRUND	7
1.2 FAMILIE- OG BASISPLADSPROJEKTET – PRÆCISERING AF DEN PÆDAGOGISKE INTERVENTION.....	9
Interventionens indhold	9
Interventionens form.....	10
1.3 ORGANISATORISK FORANDRING OG LÆRING – SOM RAMME OM ANALYSEN.....	12
1.4 OPSUMMERING.....	16
2. RESULTATER AF EFFEKTIVURDERINGER – KVANTITATIV DEL	17
2.1 BØRNEGRUPPENS KOMPETENCER OG SAMMENHÆNGE - RESULTATER FRA BASELINE	17
2.2 EFFEKTER I FAMILIEPLADSPROJEKTET	19
Trivsel.....	20
Læring	21
Forældresamarbejde	22
2.3 EFFEKTER I BASISPLADSPROJEKTET.....	23
Trivsel.....	23
Læring	25
Forældresamarbejde	26
2.4 OPSUMMERING.....	27
3. RESULTATER FRA DEN KVALITATIVE UNDERSØGELSESEDEL	29
3.1 GENERELLE FUND.....	29
3.2 RESULTATER FORDELT PÅ INSTITUTIONSTYPE.....	32
3.3 OPSUMMERING.....	34
4. AFSLUTNING	35
4.1 RESULTATER SET I LYSET AF EN TEORI OM ORGANISATORISK LÆRING FRA INTERVENTIONEN	35
4.2 KONKLUSION OG PERSPEKTIVER	36

FORORD

Denne publikation udgør en sammenfatning af resultater af undersøgelsen ”Effekter af Familiepladser og Basispladser – udvikling af mellemformer til udsatte børn i dagtilbud i Københavns Kommune 2007-2009”. Der er lagt vægt på at opsummere resultater vedrørende effekter dels generet i det samlede projekt og dels fordelt på familie- og basispladser og dette set i lyset af en teori om organisatorisk læring og forandring.

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole (DPU) er af Københavns kommune blevet opfordret til at bidrage med forskning i form af en effektmåling af indsatsen over for socialt udsatte børn i de to typer tilbud: Familiepladser og basispladser. Projektets overordnede mål er at skabe øget konceptualisering og metodeudvikling i forhold til ’mellemformer’ på dagtilbudsområdet, som kan tilbydes socialt udsatte børn. På et kontinuum mellem almenområdet og specialområdet befinder familiepladser sig tættest på en helt almindelig daginstitutionsplads, mens basispladser befinder sig tættere på specialområdet. Projektet lægger op til, at det gennem disse mellemformer gøres muligt at få et større kontinuum af tilbud.

Forskningsprojektet, der opsummeres her, er foregået ved en ’før- og eftermåling’ med et år imellem dataindsamlingerne. Det kan selvsagt være svært inden for så kort en tidsramme at sikre, at identificerede effekter målt på børns udvikling er holdbare. Eller omvendt, hvis der ikke umiddelbart er tydelige tegn på effekt, at det er udtryk for, at der reelt er tale om manglende effekt eller en ikke succesfuld intervention. Effektmålingen skal således ses som ’skridt på vejen’ til at komme nærmere en mere præcis viden om effekter af indsatsen, herunder indikatorer på effekt og faktorer af betydning set i lyset af en teori om organisatorisk læring og forandring. Resultaterne ’spejles’ desuden i resultaterne af interventionen, der er gennemført i projektet: ”Handlekompetence i pædagogisk arbejde med socialt udsatte børn i daginstitutioner. HPA-projektet” (Jensen et al., 2009) ved DPU 2005-2009 og som ”Familie- og basispladsprojektet” på mange måder kan sammenlignes med. Begge projekter har som mål at undersøge om en pædagogisk intervention i daginstitutioner fremmer mulighederne for socialt udsatte børn gennem kompetenceudvikling og social inklusion og tilsvarende metoder til effekt. Og implementeringsmåling er anvendt i begge projekter. Som sådan kan effektmålingen i dette studie, som er baseret på forholdsvis få børn, kvalificeres ved at sammenligne med et større dansk sample (HPA-projektet) af samme aldersgrupper af børn.

Der er tale om en sammenfatningsrapport og som sådan henvises til den samlede rapport ”Effekter af Familiepladser og basispladser – udvikling af mellemformer til udsatte børns i dagtilbud i Københavns Kommune 2007-2009 - målt på børns trivsel, læring og forældresamarbejde og set i lyset af institutionelle forhold og læring” (Jensen et al. 2009) for mere dybdegående analyser, fund samt metodiske redegørelser.

Bente Jensen, projektleder, DPU, Aarhus Universitet
November 2009

I. PROJEKTETS FORMÅL OG PERSPEKTIVER

I.1. Baggrund

Projektet: "Familie- og basispladser" skal ses i lyset af en række politiske initiativer, som oprindeligt tog udgangspunkt i en analyse af tilbuddene til udsatte børn i Københavns Kommune foretaget af Center for Alternativ Samfundsanalyse (CASA) (2006). Analysen dengang udpegede følgende problemstillinger: 1) Det var svært at få indblik i målgrupper, metoder og effekter i forbindelse med eksisterende tiltag for udsatte børn. 2) Der findes en gruppe af børn - "gråzonebørn", som har det vanskeligt på grund af en enkelt situation e.l., og som har brug for ekstra støtte i en periode. Der efterlystes flere mellemformer af tilbud til denne gruppe børn. 3) Der var påvist behov for flere familieinddragende indsatser. De problemstillinger, som påpegedes i analysen, har ligget til grund for udarbejdning af "Familie- og basispladsprojektet". I tilknytning til disse problemstillinger oplevedes også et behov for yderligere kompetenceudvikling hos det pædagogiske personale.

Projektet knytter sig også til andre initiativer, bl.a. projektet, "Faglighed for alle" (FFA) som sigter imod at opfylde målsætningen på dagtilbudsområdet i FFA, som er følgende: *Forbedre kvaliteten i dagtilbuddenes forebyggende indsats og styrke arbejdet med pædagogisk læring i forhold til udsatte børn samt foruden andre, også det initiativ som er kaldet Børne- og Ungepolitikken og Specialrefor-*

men. "Familie- og basispladsprojektet" har endvidere indgået et samarbejde med Specialreformen, idet et af "Familie- og basispladsprojektets" resultater er etablering af et aktivt netværk af 'specialister'. Inden for "Familie- og basispladsprojektet" etableres vidensdeling med de deltagende institutioner først og fremmest på netværksmøder, der muligvis kan fortsætte efter projektets ophør. Et mere overordnet aktivt netværk af specialiserede tilbud etableres i samarbejde med Specialreformen. Her sigtes mod at tilbyde kurser, observationer, rådgivning til fagpersoner omkring et barn eller gruppe af børn i forhold til at forstå en given problematik.

Det pædagogiske arbejde i begge projekter bygger på Københavns Kommunes *fælles værdigrundlag*, som består af fire grundværdier: Respekt, tillid, ligeværdighed og dialog. Værdigrundlaget kan i projekterne forstås sådan: Mødet mellem pædagogen og et barn er en ligeværdig men asymmetrisk relation. Som mennesker er de lige vigtige, men på grund af alder, erfaring og baggrund har de ikke de samme forudsætninger for at kunne handle i givne situationer. Ved ligeværdighed forstås derfor, at det pædagogiske personale taler med barnet og ikke kun til det – og indgår i en dialog med barnet i institutionen. At barnet oplever retten til at være forskellig fra andre og stadig blive respekteret og anerkendt som person. At barnet oplever trykthed og tillid, og det pædagogiske personale understøtter barnet i at

udtrykke dets behov og følelser og anerkender barnets egne oplevelser, erfaringer og ytringer.

Fælles for familie- og basispladser er, at de er mellemformer på daginstitutionsområdet og kendetegnet ved at tilbyde en pædagogisk indsats til børn med behov for særlig støtte og opmærksomhed i et alment dagtilbud. Begrebet social inklusion kommer især i fokus i begge projekter. Ved inkluderende indsatser kan man øge børns deltagelse i børnefællesskabet. Inklusion indebærer blandt andet et fokus på pædagogikken, kulturen og de relationer og sociale fællesskaber, som barnet har mulighed for at deltage i, og den mulighed for trivsel og læring dette medfører. Begge projekters målgruppe er udsatte børn. Begrebet 'udsatte børn' kommer fra puljen til bedre kvalitet i dagtilbud, som projekterne modtager midler fra, hvorfor begrebet fastholdes. Begrebet 'børn i udsatte positioner' synes dog ifølge Københavns kommunes projektnotater at være at foretrække, da det er mere på linje med projektets pædagogiske intentioner, herunder inklusion.

Rapporten fra CASA (2006), der som nævnt har dannet udgangspunkt for ”Familie- og basispladsprojektets” mål og intentioner, konkluderede at der på tværs af aldersgrupperne er tre grupper børn og unge, som af forskellige årsager har behov for forskellige former for tilbud for at kunne trives og udvikle sig. Det drejer sig om a) bekymringsbørn, b) de mest udsatte børn og c) børn med diagnose, som defineres som følger:

- **Bekymringsbørn:** er børn, der hører til inden for almenområdet, men som af forskellige årsager har behov for særlig opmærksomhed og støtte – i kortere eller længere perioder - for fortsat at kunne trives og udvikle sig. Barnets manglende trivsel kommer i institutionen typisk til syne gennem marginalisering i børnefællesskaberne. Dette viser sig ved, at barnet oplever personlige vanskeligheder og manglende socialt overskud til at indgå i samspil med andre. Det kan være børn fra kriseramte familier, der reagerer på belastninger udsprunget af en social begivenhed som skilsmisse, sygdom eller dødsfald i nær familie. Det kan også være børn, der reagerer på en række socialt belastende baggrundsfaktorer, såsom forældre med lav indkomst, lav eller ingen uddannelse, arbejdsløshed og eneforsørgerstatus.
- **De mest socialt udsatte børn:** De socialt set mest udsatte børn har store og vedvarende problemer med adfærd, læring og trivsel og har brug for omfattende hjælp, hvis de skal klare sig godt videre i tilværelsen. Samtidig forventes det, at børnene vil kunne profitere af institutionens øvrige børn og få gavn af deltagelse i institutionens fællesaktiviteter. Børnene har psykosociale vanskeligheder. Det kan være personlighedsmæssige vanskeligheder, der kan gøre dem sarte, skrøbelige og give dem sociale og adfærdsmæssige problemer. Forældrene har ofte belastende livsbetingelser og behov for støtte og opbakning i relation til deres barn. Børnene har ofte massivt og over en lang tidsperiode været udsat for og reageret på en række belastende forhold.

- Børn med diagnose: Det er børn med diagnose, hvis symptomer og vanskeligheder ændrer sig med alderen – i udtryk, men ikke nødvendigvis i omfang. De vil derfor fortsat være ressourcetrævende. Børn med diagnose kan eksempelvis være generelt udviklingshæmmede børn i lettere grad, døve- hørehæmmede og CI- opererede børn eller normalt begavede børn med autisme. Det forventes, at børnene profiterer af institutionens øvrige børn og kan deltage i et vist omfang i institutionens øvrige fællesaktiviteter.

Familiepladser henvender sig til den første gruppe: "Bekymringsbørn". Basispladser henvender sig til de to næste grupper: "De mest socialt udsatte børn" samt "Børn med diagnoser". Efterfølgende opsummeres den pædagogiske intervention, som har fundet sted i de to typer 'mellemformer'.

1.2 "Familie- og basispladsprojektet" – præcisering af den pædagogiske intervention

For at nå de mål, som "Familie- og basispladsprojektet" har opstillet, er valgt at udvikle og afprøve et kompetenceudviklingsforløb blandt det pædagogiske personale rettet imod at videreudvikle det pædagogiske og forebyggende arbejde, der fandt sted i daginstitutionerne i forvejen med fokus på kernebegreberne: Børns trivsel, læring og forældresamarbejde. Endvidere var sigtet at

forebygge social udskillelse og sikre inklusion gennem velegnede pædagogiske metoder. Skal man sige det kort, retter interventionen sig imod pædagogisk opkvalificering og denne sætter fokus på at opkvalificere pædagoger til at arbejde med en læringsorienteret tilgang, der tager udgangspunkt i en innovationsorienteret tilgang (versus en kompensationsorienteret tilgang) til arbejdet med problematikken om socialt udsatte børn. Der sættes på at kvalificere indsatsen i retning af at fremme pædagogers kompetencer til at skabe tilknytning, inddragelse og anerkendelse af børn, herunder til at understøtte inklusion samt et intensiveret samarbejde med forældrene. Den umiddelbare målgruppe for kompetenceudviklingen er det pædagogiske personale i familie- og basispladsinstitutionerne og den indirekte målgruppe er børnene.

Kompetenceudviklingen er foregået i tæt samarbejde med Nationalt Videncenter for Inklusion og Eksklusion (NVIE). Det faglige indhold i kompetenceudviklingen er på linje med Pædagogisk Perspektivplan samt Specialreformens intentioner om inklusion. Det vil sige initiativerne knyttes sammen i samme overordnede værdigrundlag, som handler om social inklusion på alle niveauer.

Interventionens indhold

Den pædagogiske intervention, som "Familie- & basispladsprojektet" lægger op til, fokuserer mere konkret på fire områder, indbyrdes afhængige og centrale i relation til målet: At fremme børns positive udvikling: 1) Inklusion, 2)

trivsel, 3) læring og 4) samarbejde mellem forældre og professionelle. Temaerne som udgør interventionens indholdsmæssige omdrejningspunkter er uddybet i den samlede rapport (Jensen & Brandi, 2009, side 12 - 14) samt i projektbeskrivelser fra Københavns Kommune (2007, 2009). Derfor opsummeres yderst kortfattet her, hvad interventionen indholdsmæssigt drejer sig om:

- *Inklusion*. Kompetenceudviklingen sætter for det første fokus på at arbejde med inklusions- og eksklusionsmekanismer og disses betydning for udsatte børn, og på hvordan daginstitutionens pædagogik kan støtte udsatte børns mulighed ved at de inddrages i børnefællesskaber.
- *Trivsel*. Kompetenceudviklingen sigter for det andet imod arbejdet med at styrke børns trivsel. Barnet i 0-5 års alderen er i gang med at udvikle sin personlighed, identitet, selvværd og lære omverdenens kulturelle og sociale koder (socio-emotionelle kompetencer) og hvordan det lykkes, kan ses af barnets trivsel. Børn, der trives, er kendetegnet ved at være glade, sunde og aktive børn, der gerne vil lege, lære og udforske omgivelserne.
- *Læring*. Kompetenceudviklingen sigter for det tredje imod at styrke børns læring. I projektet tales om en indholdsorienteret side (der drejer sig om det, der læres), en følelsesmæssig side (der drejer sig om den personlige oplevelse af læring som f.eks. motivation og engagement) samt identitet, der udvikles) og en samspilsorienteret side af læring (sociale relationer og social kompetence). Der arbejdes i kompetence-

udviklingen med begrebet ud fra tænkningen, at en forudsætning for, at de tre former for læring kommer i spil, er at sikre barnet adgang til deltagelse i praksisfællesskaber. til læring.

- *Samarbejde med forældrene*. Endelig for det fjerde sigter kompetenceudviklingen imod at fremme et godt samarbejde med forældrene. For de socialt udsatte børn er det ofte vanskeligt, at så at sige 'pendle' mellem forskellige kulturer, hjemmemiljøet og institutionsmiljøet. I forhold til disse børn er det derfor særligt vigtigt, at forældre og personale samarbejder intensivt dels om at støtte barnets erfaringsoverførsel fra det ene opvækstmiljø til det andet og dels om at tildele barnet den særlige omsorg og opmærksomhed, der kan styrke dets livskvalitet og udvikling.

Interventionens form

Den pædagogiske intervention, som fandt sted i "Familie- og basispladsprojektet", er bygget op over det som forskerne bag nærværende undersøgelse definerer som organisatorisk læring og innovation. Interventionen er således bygget op over dels en række processer og mødefora fælles for familie- og basispladser og dels en række lokale processer forankret ude i institutionerne. De mere konkrete tiltag er uddybet i den samlede rapport (Jensen et al., 2009, side 14 - 19) samt i projektbeskrivelser fra Københavns Kommune (2007, 2009). Derfor opsummeres her yderst kortfattet, hvordan interventionen mere konkret er grebet an ud fra det overordnede perspektiv om *Fællesskaber om læring*.

Rammerne om det pædagogiske personales kompetenceudvikling har været deltagelse i:

- *Workshops og seminarer* for to repræsentanter eller 'videnspersoner' fra hver projektinstitution, hvoraf en er ledelsesrepræsentant.
- Undervisning og *vejledning* i de enkelte institutioner for alle i personalegruppen, ligesom de samlede personalegrupper tilbydes deltagelse i temadage
- *Netværksmøder*, hvor institutionerne mødes 6-10 gange årligt. I "Familiepladsprojektet" har været afholdt netværksmøder med videnspersonerne fra de ti deltagende projektinstitutioner og de fire pædagogiske konsulenter.
- *Lokale udviklingsprocesser over selvvalgte temaer*

Denne konstruktion er valgt med henblik på at sikre så høj deltagelse som muligt for de gennemgående institutionsrepræsentanter fra hver institution ud fra antagelsen om, at disse ville opbygge en særlig viden (videnspersoner). Den bærende idé var, at sådanne videnspersoner herefter skulle videreformidle den teori, metodik og de erfaringer, som de hentede fra workshops, netværksmøder og seminarer, på måder så det øvrige personale i deres egen institution kunne drage nytte af det. Dertil kom muligheden for at sparre med en lokalt tilknyttet pædagogisk konsulent.

Hensigten med at bygge den pædagogiske intervention op som beskrevet her og i Københavns kommunes projektbeskrivelse var at etablere et voksen-læringsmiljø

i de projektinstitutioner, der ikke allerede havde et sådant i forvejen. Endvidere blev det betragtet som en væsentlig del af ledelsesopgaven i institutionerne der deltog at tage opgaven på sig, og konsulenter havde til opgave at være sparringspartnere. Ligeledes lagdes op til, at daginstitutionsledelserne og videnspersonerne fik støtte til at skabe kompetenceudvikling lokalt ude i institutionerne ved at arbejde med at analysere den enkelte institutions behov for udvikling indenfor projektets rammer og finde velegnede metoder hertil. Samt i at skabe en hensigtsmæssig struktur, der kan understøtte læringsprocesserne for det professionelle.

På workshops undervistes i overensstemmelse hermed i projektets kernebegreber, og dette bundet sammen af en systemisk tilgang til temaerne. I samarbejde med ledelserne i de enkelte institutioner bidrager konsulenterne fortsat med vejledning og undervisning i personalegruppen i forhold til de individuelle tematiske projekter samt i projektarbejdsformen. Ligeledes fastholdt konsulenterne deres kontinuerlige indsats i forhold til samarbejdet om faglig refleksion af praksisfortællingerne og implementering af det udvidede forældresamarbejde.

Kompetenceudviklingen faldt i to faser:

- *Fase 1*, som rettede sig imod analyse og refleksion af gældende praksis
- *Fase 2*, som baseret på afdækning af egen praksis (fase 1) førte til at institutionerne udvalgte et opmærksomhedsfelt indenfor et af projektets tre fokuspunkter.

Den lokale intervention - i ”Familiepladsprojektet”

Der viste sig meget forskellig praksis i de deltagende institutioner. Helt fra den gennemtænkte, voksenplanlagte og rammesatte hverdagspraksis, til den mere spontane og børnelystbetonede tilvalgspraksis. Dette giver naturligt meget forskellige betingelser for implementering af den påtænkte pædagogiske intervention. For at styrke og kvalificere denne proces valgte de pædagogiske konsulenter at inddrage Erling Lars Dales teori om differentierede læringsrum. Ud fra observationer og nedskrivning af praksisfortællinger, fremlagdes i fællesskab til refleksion og analyse og tilegnelse af viden til kvalificering af den pædagogiske praksis. Da denne arbejdsform både var ukendt for de fleste, svært engagerende og tidsmæssigt krævende, fordrede det en lang udviklingshorisont. Typisk har institution og konsulent indgået aftale om et længere forløb.

Den lokale intervention – i ”Basispladsprojektet”

Der viste sig som i familiepladsinstitutioner meget forskellige indhold. Denne specifikke interventionsdel, ”Basispladsprojektet”, havde som mål at bidrage til større overskuelighed over, hvad der kendetegner en basisplads og klarhed over, hvad en basisplads kan tilbyde de enkelte målgrupper. Basispladserne er placeret i almindelige daginstitutioner med det formål at muliggøre basisbørnenes inklusion med den øvrige børnegruppe. Men dette blev fortolket og konkretiseret meget forskelligt i en mindre del af institutionerne var basisbørnene integreret med de øvrige børn, i en anden (større)

del af daginstitutionerne var der etableret små grupper bestående af 6–8 basisbørn. Institutionens basispladser har en anden normering og mere plads end daginstitutioner generelt. Der udarbejdes individuelle handleplaner for børn med basisplads med henblik på målrettet at understøtte det enkelte barns trivsel, udvikling og læring. Basispladsernes opgave består således i at arbejde på, at børn med behov for en særligt støttende indsats (på grund af nedsat fysisk/psykisk funktionsevne, sociale problemer) kan få individuel støtte, der fremmer deres trivsel, udvikling og læring, samtidig med at børnene kan profitere af et alment pædagogisk tilbud, hvor de har mulighed for at spejle adfærden hos andre børn.

1.3 Organisatorisk forandring og læring – som ramme om analysen

I den samlede analyse af ”Familie- og basispladsprojektets” effekter som ses nært knyttet til selve interventionen, dens tilgang og det overordnede organisatoriske læringsperspektiv. Derfor uddybes den teoretiske baggrund her – som en ramme om de efterfølgende analyser, der præsenteres i rapporten.

I en kobling af implementeringsteori og teori om organisatorisk læring ses ledelse af implementeringen af den pædagogiske intervention, som en afgørende forudsætning for om implementeringsprocessen fører til læringsresultater i organisationen. Det vil sige om interventio-

nen kommer i gang, fastholdes og udvikles (se også Elkjær, 2005). Vi så i HPA-projektet, at ledelse af den pædagogiske intervention var en nøglefaktor for en succesfuld implementeringsproces. Winter & Lehmann (2008) understøtter HPA-projektets fund om, at ledelsens engagement, motivation og konkrete ledelsesaktiviteter øger sandsynligheden for en vellykket implementering. Dette samlede kompleks kan med Winter kaldes et *kapacitetsopbyggende ledelsesredskab*, hvor medarbejderens evne til opgaveløsning øges (ibid: 151). *Målrettet rekruttering* er et andet ledelsesredskab, hvilket imidlertid kan være vanskeligt for pædagogiske institutioner, der er karakteriseret ved at have eksisteret i mange år og sandsynligvis heller ikke er ønskeligt set ud fra børnenes synsvinkel.

Interventionen fra 'Familie- og basispladsprojektet' er blevet undersøgt i forhold til teori om organisatorisk læring. Det stemmer overens med den innovative og læringsorienterede tilgang til udsatte børn, som udviklingsprojektet er forankret i. Udviklingsprojektet i forhold til arbejdet med det udsatte barn er i denne teoretiske tilgang fokuseret på potentialerne i barnet, samtidig med at organiseringen, rammerne og de organisatoriske praksisser og forståelser af socialt udsatte børn i kommunerne spiller en afgørende rolle for barnets udviklingsmuligheder. Derfor antages det, at den organisatoriske læring og dermed udviklingen af mere hensigtsmæssige organisatoriske praksisser og viden er af vital betydning for arbejdet med socialt udsatte børn.

Den kvantitative del af undersøgelsen (se kap. 2) skal ses som nært koblet til den kvalitative del (se kap. 3) af undersøgelsen af interventionen i 'Familie- og basispladsprojektet', som berører forskningsfelterne organisatorisk forandring og organisatorisk læring og relationen mellem disse to felter. En grundlæggende og aktuel teoretisk såvel som praktisk problemstilling inden for forskningsfeltet 'organisationsudvikling og forandring' er: Hvordan kan en organisatorisk forandring, i dette tilfælde en intervention på området for socialt udsatte børn, i sin implementering bidrage til en konkret udvikling af arbejdet med det socialt udsatte barn? International forskning inden for organisationsforandring demonstrerer med al tydelighed, at intentioner og strategier bag forandringer sjældent får de ønskede resultater ved sin implementering i organisationen (Beer & Nohria, 2000; Boonstra, 2004; Leppitt, 2006; Pettigrew, 1987; Whittington et al. 1999). Et forhold, som ofte understreges er tæt relateret til tre overordnede forandringsselementer af processuel, organisatorisk og strukturel karakter. Der er således stor forskel på at udvikle et redskab og dette redskabs eller nye praksis realisering i en kontekst, der på forhånd er kendetegnet ved et komplekst sammenspil af eksisterende rutiner, viden, principper, værdier og erfaringer. Det grundlæggende budskab er, at det er én ting at udvikle ny viden og nye bedre redskaber, men noget ganske andet, at denne udvikling får de(t) ønskede resultater. 'Familie- og basispladsprojektet' skriver sig ind i denne forskningsdisciplin ved at se på udvalgte

faktorerens betydning for interventionen, dens mulige effekter på børneniveau og hvordan den institutionelle kontekst påvirker realiseringen af interventionen.

Hvor organisatorisk forandring primært retter det analytiske fokus på strategiprocesser, mål og resultater, så er det opgaven for organisatorisk læring at forklare og forstå de læreprocesser, der ligger til grund for de organisatoriske forandringer. Organisatorisk forandring/ udvikling og organisatorisk læring opfattes ofte som tæt relaterede uden dog at være identiske. Mange organisatoriske forandringer kan sagtens tænke at ske, uden at der forekommer nogen læring og vice versa. På trods af denne forskel, så er det dog en antaget grundlogik inden for forskningsfelterne, at forandring og læring er to sider af samme sag, hvorved en grundlæggende problematik er at tydeliggøre, hvordan forandringer bliver til læring. Denne grundlæggende problematik er også et kerneelement i 'Familie- og basispladsprojektet'. I denne forbindelse kan ovenstående primære forskningsspørgsmål til den kvalitative analyse omformuleres med afsæt i organisatorisk læring. Frem for at spørge, hvordan en organisatorisk forandring kan bidrage til en konkret udvikling af arbejdet med socialt udsatte børn, så er spørgsmålet i en organisatorisk læringsramme, hvilken læring interventionen eller de organisatoriske forandringer fører til på et organisatorisk niveau?

Hermed underforstås, at der både ses på læringsresultaterne såvel som på læringsprocessen, der fører op til

resultaterne. Den organisatoriske læringsproces og de kerneelementer, som karakteriserer denne proces, er specielt i fokus i den kvalitative del af forskningsrapporten. Den organisatoriske læring måles primært på baggrund af effekter eller observerede forandringer på børneniveau og sekundært forandringer hos de deltagende institutioners forståelser og praksisser. Man kan altså tale om organisationens, i.e. de deltagende institutioner i 'Familie- og basispladsprojektet', læring på to planer. Dels i forhold til effekterne af interventionen på børnene, og dels i forhold til institutionernes opfattelser af arbejdet med socialt udsatte børn og mellemformers indvirkningskraft. Det antages i forskningsrapporten, at den organisatoriske læring på institutionelt niveau indirekte påvirker effekterne på børneniveau, hvorfor dette betegnes konteksten eller de institutionelle rammebetingelser for effekterne på børneniveau.

Forståelsen af organisatorisk læring tager i denne rapport afsæt i en mellemform mellem en psykologisk og sociologisk organisatorisk læringsopfattelse. Dette kaldes en pragmatisk opfattelse af organisatorisk læring (Brandt, 2008; Elkjær, 2004, 2009). Kernen i en pragmatisk funderet organisatorisk læringsforståelse er, at organisatoriske læreprocesser sker ud fra en interaktion mellem organisationens aktører (ansatte) og omgivelsernes betingelser, hvor de organisatoriske vaner eller praksisser ikke mere opleves som hensigtsmæssige. De bliver så og sige forstyrret i hverdagen. Det er, når vaner eller eksisterende praksisser ikke mere ople-

ves som hensigtsmæssige og der skabes ubalance i organisationens og dens medlemmers måder at handle på, at læreprocessen sættes i gang og en reflektiv proces over mulige løsninger starter. Resultatet af læreprocessen kan være, at der skabes nye forståelser og praksisser, som viser sig som mere hensigtsmæssige vaner og praksisser i forhold til at imødegå konkrete problematikker i organisationen.

Læreprocessen skal således forstås bredt, som noget der både kan være rettet mod ændring af adfærd, ændring af forståelser og værdier og ændringer i eksisterende praksisser, hvor man er åben over for de organisatoriske processer, som skal undersøges. I dette udviklingsprojekt har det læringsmæssige fokus været placeret på, hvordan udviklingen af en intervention karakteriseret ved opkvalificering af frontpersonalet og institutionslederne, fletter sig ind og påvirker eksisterende praksisser og erfaringer på området i de deltagende institutioner. Hermed har analysen åbnet for at undersøge og belyse rammer, organisationsformer, samarbejdsrelationer o.a. til at forstå og optimere praksissen 'arbejde med socialt udsatte børn', og hvilke faktorer af både individuel og kontekstuel karakter, der fremmer og hæmmer denne læreproces.

Det empiriske udgangspunkt i form af erfaringer og viden fra tidligere identificering af problemstillinger i udforskning af problemstillinger om daginstitutioner og udsatte børn indikerer, at fravær af tilstrækkeligt kvalificeret

tværfagligt samarbejde og/eller sammenhængende organisationsformer hæmmer mulighederne for udviklingen af arbejdet med socialt udsatte børn (Jensen, 2005, Ploug, 2007, Mehlbye et al, 2009). Brandi (2008) belyser i et forskningsprojekt, hvordan organisatoriske forandringer på området for udsatte børn skaber muligheder for organisatorisk læring. Et af resultaterne fra forskningsprojektet var, at kvaliteten af det tværfaglige samarbejde og de værdier, der ligger til grund for forståelsen af det udsatte barn hos de forskellige aktørgrupper, har stor betydning for arbejdet med socialt udsatte børn og dermed også deres udviklingsforløb. Eksempelvis viste det sig, at divergerende forståelser af, hvordan man skal forstå 'udsatte børn' hos aktørerne resulterede i at opsporinger af socialt udsatte børn i skolesystemet ikke resulterede i opfølgninger i det sociale system.

Ud fra teorien om organisatorisk læring kan vi supplere ovenstående antagelser med en betragtning om, at fælles læringsprocesser, som projektet lægger op til, gøres mulige ved at bringe alle medarbejdere sammen om at undersøge den gældende praksis og rutiner med udgangspunkt i kritisk refleksion. De nye praksisser og forståelser, som projektet bibringer, anses for tage afsæt i 'forstyrrelser' i institutionerne. Hvis denne forstyrrelse mødes med åbenhed af medarbejderne over nye måder at anskue arbejdet på, vil organisatorisk læring og nytænkning være en mulighed og den pædagogiske intervention antages at kunne implementeres med en større sandsynlighed for positive resultater.

1.4 Opsummering

Der er i forhold til Københavns Kommunes projektbeskrivelse (2007, 2009), som er opsummeret ovenfor (afsnit 1.2) ”et behov for at øge viden om metoder og effekter i daginstitutionernes arbejde med udsatte børn, for en øget systematisering af disse metoder og dermed en konceptualisering af de tilbud, der gives til udsatte børn, således at de i højere grad kan deles/bruges på tværs af kommunens daginstitutioner og løftes op til et mere generelt niveau, f.eks. i implementeringen af læreplaner og det forebyggende arbejde”.

Formålet med effektmålingsopgaven er at vurdere virkninger af indsatsen på to niveauer. For det første: Fremmes børns trivsel, læring og fremmes forældresamarbejdet gennem arbejdet med den pædagogiske intervention i hhv. familiepladser og basispladser? For det andet belyses spørgsmålet: Finder der organisatorisk læring sted, dvs. implementeres intervention efter hensigten og hvilke faktorer ser ud til at have en betydning i den sammenhæng?

2. RESULTATER AF EFFEKTIVURDERINGER – KVANTITATIV DEL

Effektundersøgelsen indledes med at beskrive børnenes kompetenceprofiler (baseline), ud fra det screeningsredskab, der er anvendt og valideret i HPA-projektet. Derefter gennemføres effektmålingen ved at en 'eftermåling' sammenholdes med baseline. Redskabet der rettet både til forældre og pædagoger anvendes i måling af børns trivsel (socio-emotionel udvikling, forekomst af psykosociale vanskeligheder og styrker) og læring (opdelt på seks læreplanstemaer). Endvidere suppleres med TRAS ('Tidlig Registrering Af Sprogudvikling'). I spørgeskemaet til forældre er endvidere inddraget spørgsmål om forældres oplevelse af institutionssamarbejdet, tilknytning til institutionen og til eget barn. Screeningsdata er koblet til Danmarks Statistik (DS) efter indhentet tilladelse fra forældrene. Der er sikret fortrolighed om behandling af data, undersøgelsen er anmeldt til datatilsynet, hvorved det er sikret at alle nødvendige forholderegler er taget. Således udgør data et righoldigt materiale og analyser af såvel undersøgelsesspørgsmål, baggrundsforhold og komplekse sammenhænge er gjort mulige.

Efterfølgende opsummeres og analyseres resultater af effektundersøgelsen og der lægges vægt på at opdele analysen i hhv. familiepladser og basispladser. Der trækkes endvidere linier til HPA-projektets resultater, da det jo netop er ideen med at belyse effekter af et mindre sample som i Københavnsprojektet at se det i sammen-

ligning med et repræsentativt sample af 3-6 årige danske børn. For uddybende indføring i resultater og de mere præcise analyser henvises til den samlede rapport (Jensen et al., 2009, kap 2 og 3).

2.1 Børnegruppens kompetencer og sammenhænge - resultater fra baseline

Undersøgelsens samlede sample udgør børn 'indskrevet' i de to tilbudstyper som er omdrejningspunktet for undersøgelsen familie- og basispladserne. Analysen af børns fordeling på sociale kompetencer og læringskompetencer ved baseline har fundet sted ved at samle alle skalaer i screeningsredskabet i en faktoranalyse, og derved er det omfattende og nuancerede spørgeskema kondenseret til en række faktorer, som indeholder færre og mere præcise pointer relateret til det aktuelle datamateriale. En regressionsanalyse anvendt på baselinedata viser indikationer på, at social arv kan spores men ikke med så entydige resultater som vi fandt i HPA-projektets analyser. Dvs. at sammenhænge mellem børns kompetenceprofiler og den sociale baggrund ikke er så entydig i "Familie- og basispladsprojektet". Formålet med regressionsanalysen var at identificere bagvedliggende årsager til børnenes forskellige sociale og læringskompetencer. Det er værd at nævne at undersøgelsen vedrører både en gruppe middelsva-

ge børn og en gruppe børn, der tilhører den svageste procentdel enten psykosocialt, fysisk eller psykisk handicappede, så derfor er det måske ikke nok at finde den samme grad af forklaring på deres kompetenceprofiler, som det var tilfældet eksempelvis i HPA-analysen.

Grundlæggende er målgruppen delt op i to hovedgrupper: En gruppe med psykosociale vanskeligheder (”Familiepladsprojektet”) og en anden gruppe med både svære psyko-sociale vanskeligheder og fysisk/psykiske handicaps (”Basispladsprojektet”). Den første gruppe antages at have den svageste sociale baggrund, mens man i den anden gruppe kan finde en større blanding af ressource-svage og stærke forældre. I forlængelse heraf vil indsatser rettet imod grupper af udsatte børn antageligvis ikke have samme effekt i de to grupper.

Vi så i HPA-projektet betydelig negativ sammenhæng mellem længden på moderens uddannelse og den her valgte afhængige variabel, ”generelle vanskeligheder”. Dvs. at en længere uddannelse peger i retning af mindre grad af vanskeligheder for barnet. Omvendt synes børn, hvis forældre (enten mor eller far) der er på overførselsindkomst, alt andet lige at have større grad af vanskeligheder end børn, der ikke har forældre på overførselsindkomst. Ligeledes synes betydningen af at bo hos en enlig forælder eller at være af udenlands oprindelse at være negativ. Grundlæggende viste HPA- undersøgelsen, at chancen for at have betydelige personlige og sociale vanskeligheder at være mindre, hvis børnene er fra en ressourcestærk familie. Og omvendt.

I nærværende projekt viser det sig, at overordnet giver analysen nogle svage resultater vedrørende sammenhænge mellem social baggrund og børns læring og sociale kompetencer i udgangspunktet. Men udvalgte faktorkategorier viser stærke sammenhænge. Faktorkategorien ”Forstyrrende adfærd” giver eksempelvis det forventelige resultat, at børn af mere veluddannede forældre synes at have en mindre forstyrrende adfærd end andre børn. Et andet resultat er at børn, hvis forældre begge er indvandrere har vanskeligere ved at begå sig sprogligt såvel som aktivt opsøge social interaktion end andre børn. Disse resultater er ikke overraskende. Men den resterende del af baselineanalysen tegner et billede af en gruppe børn, hvis sociale og læringsmæssige kompetenceprofiler ikke synes at kunne forklares udelukkende ved de traditionelle baggrundsvariable som forældre indkomst eller uddannelse. Som nævnt (jf. Jensen et al., kap 2) kan det være et problem, at analysen indeholder en så bredt sammensat målgruppe, dvs både børn med psykosociale handicaps og fysiske handicaps og ikke tydelige udvælgelsesstrategier, idet det kan være med til at give fordrejede resultater. I faktorkategorien ”*General intelligens*” har variabelen dog det forventede positive fortegn, dvs at børn med psykosociale handicaps ’alt andet lige’ bedømmes til at have en bedre formåen end andre børn.

Sammenfattende bidrager undersøgelsen af baseline med et grundlag for de videregående analyser af de forskellige målgruppers sociale kompetencer (trivsel) og lærings-

kompetencer (læring) samt forældresamarbejdet. Det viser sig - ikke overraskende - i analysen af baselinedata, at der er stor forskel på de to typer målgrupper. Sådanne forskelle antages således at få betydning for de efterfølgende resultater af effektmålinger, dvs vi forventer at forskelle på børnesammensætningen vil kunne genfindes videre frem gennem effektanalysen. Et fund som også støttes af HPA-projektets analyser (se Jensen et al., 2009, afsnit 7.4). Endvidere viser det sig, at alder i de fleste sammenhænge har stor påvirkning på de forskellige variable, der er lagt ind i analysen (se Jensen et al., kap. 2). Dvs. jo ældre barnet er, des større generelle vanskeligheder har barnet eksempelvis som oftest i udgangspunktet på både de generelle personlige og sociale områder og på de mere specifikke.

Samlet set viser der sig nogle interessante og til tider uventede sammenhænge i den strukturelle ligningsmodel, som er lagt frem i studiets baseline-analyse (se Jensen et al., 2009, side 63 ff). Der eksisterer flere signifikante korrelationer på tværs af de forklarende variable. Det er fx interessant at der viser sig en negativ sammenhæng mellem "Opmærksomhed (TRAS)" og "Ord og sætninger (TRAS)". Der er således en tendens til at børn, der er bedst til at danne og forstå ord og sætninger samtidig er værst til at koncentrere sig, dvs fastholde opmærksomheden. Eller sagt omvendt, at de børn der er bedst til at holde fokus har det mindst udviklede sprog. Sådanne sammenhænge som er identificeret i udgangspunktet (baseline) kan bringe os på

sporet af interessante forhold bag børns kompetenceprofiler og -udvikling, som ikke altid kan ses med det 'blotte øje'. Men også sammenhænge som ikke er mulige at identificere på baggrund af datamaterialet, der til rådighed (dets størrelse). I videregående analyser ville separate modeller på de forskellige typer af handicaps og typer af psykosociale vanskeligheder derfor kunne gøre os klogere.

Efterfølgende præsenteres effekter som de er analyseret frem i "Familiepladsprojektet" og sammenholdt med HPA-projektets resultater.

2.2 Effekter i "Familiepladsprojektet"

Effekter af "Familiepladsprojektet (og Basispladsprojektet)" er målt på børns kompetenceudvikling fra baseline og frem til screenings 2. nedslag, som er gennemført efter et år fra første måling. Endvidere er målt på forældresamarbejdet med institutionen.

Tre temaer er valgt ud til den kvantitativt baserede effektanalyse. Det er 1) børns trivsel målt på den overordnede parameter "Generelle vanskeligheder" samt en række indikatorer på socio-emotionelle kompetencekomponenter, 2) læringskompetencer mål på en række læringskomponenter med reference til de seks læreplanstemaer 3) forældresamarbejde

Trivsel

Positive effekter af Familie- og basispladsinterventionen vurderet på børns "Generelle vanskeligheder"

Indledningsvist vises resultaterne for hhv. forældrene og pædagogernes vurdering af børnenes vanskeligheder samlet set at der er en effekt at spore i forbindelse med graden af generelle vanskeligheder børnene vurderes at have af forældre og pædagoger.

Af tabel 9 (Jensen et al., 2009, side 76) fremgår det, at effekten af indsatsen på børn i familiepladser vurderes af forældrene positivt. Dette tolkes ud fra resultaterne, der viser, at 27 % af disse børn vurderes i første runde at have tydelige eller alvorlige vanskeligheder mod kun 8 % i anden runde. Blandt pædagogerne er der en meget lignende vurdering. Ifølge tabel 10 (ibid., side 77) viser det sig, at pædagogernes vurdering af effekten på børn i familiepladser er ligesom forældrenes positiv. Næsten tre gange så mange børn vurderes at have alvorlige vanskeligheder (17%) i første runde som i anden runde (6%). Og tilsvarende vurderer flere, at der er tale om mindre vanskeligheder fra 1.- 2. runde (fra 26% til 42 %).

Endvidere konstateres både alders- og kønsforskelle. Således er det et generelt mønster, at *de ældre børn* har større vanskeligheder end de yngre. 43 % af forældre til børn i alderen 5-7 år mente i første runde at deres barn havde tydelige eller alvorlige vanskeligheder, mens kun 17 % af forældre til børn i alderen 2-4 år mente det samme. Pædagogernes vurdering er endnu mere negativ, da 76 %

af de ældste børn og 45 % af de yngste børn vurderes at have tydelige eller alvorlige vanskeligheder i udgangspunktet. Dette er i tråd med resultaterne af den strukturelle ligningsmodel for første runde. Endvidere viser analysen af forældresvar, at *drenge* vurderes til at have en mere negativ udvikling over perioden end pigerne. 33 % af drenge vurderes i første runde til at have tydelige/alvorlige vanskeligheder mod 65 % af drenge i anden runde, ifølge forældrene. For pigerne er der ingen nævneværdig udvikling over perioden. Pædagogerne vurderer også, at drenge udvikling i vanskeligheder på de personlige og sociale områder er negativ over perioden mens pigerne vurderes til at gennemgå en svagt positiv udvikling.

I udgangspunktet (baseline) vurderedes børnene i København ifølge forældrene langt hyppigere at have tydelige/alvorlige vanskeligheder på de personlige og sociale områder end børnene i HPA. Resultaterne tyder således på en positiv bevægelse i opfattelsen af børnenes trivsel vurderet ud fra en form for 'omvendt indikator'.

Positive effekter af familie- og basisplads interventionen på udvalgte faktorer vedrørende det 'socio-emotionelle kompetencemønster'

I denne anden del af analysen tegner der sig mønstre, der ligner de ovennævnte. Det generelle billede er, at familieplads-interventionen har positiv effekt på udvalgte faktorer. Når vi ved hjælp af faktoranalysen bryder analysen op finder vi flg resultater vedrørende de socio-emotionelle aspekter af kompetenceprofilerne (trivsel):

- Børnene i "Familiepladsprojektet" er blevet mere "Hensynsfulde", dvs. der viser sig en stigning over forsøget og også en større stigning end børnene der deltog i HPA-interventionen. Måske skyldes det, at de placerede sig lavere i udgangspunktet, men der er klart en positiv effekt.
- Det samme gør sig gældende for underfaktorerne, der bestemmer faktoren. Bl.a. der er en markant positiv effekt på børnene fra "Familiepladsprojektet", hvad angår at være mere "Hjælpsomme". Vi ser ingen effekt i HPA-projektet på denne faktor.
- En tredje faktor, der angiver børns socio-emotionelle udvikling "Solidaritet", er ligeledes markant øget gennem projektperioden i "Familiepladsprojektet" (godt 20 %). Sammenlignes med HPA var der også kun en svag stigning, så igen viser "Familieplads-projektet" at være særligt effektivt.
- En fjerde faktor, der viser sig at være ændret markant gennem projektforsøget i familiepladser er "Udadvendthed og åbenhed" og i forlængelse heraf kan man næsten sige, at børns "Usikkerhed" mindskes og deres "tryghed" er øget. Her minder "Familiepladsprojektets" resultater igen meget om HPA-projektets..
- Andre faktorer der vedrører det socio-emotionelle, som "Antisocial adfærd" og "Urolighed" er ikke påvist at have ændret sig gennem projektperioden vurderet på pædagogers svar

Til sammenligning er påvist lignende positive effekter i HPA-projektet, så resultatet er forventeligt og ses som konsekvens af interventionen.

Lad os se på videre på, hvordan det gik med effekter af interventionen i familiepladser set ud fra en række indikatorer på læring!

Læring

Vi ser ud fra faktoranalysen, at interventionen i familiepladser også har positive effekter på en række faktorer knyttet til begrebet læring.

Når vi spørger forældrene viser der sig positiv effekt på den overordnede faktor, der er kaldt "Læringsklar og moden" og underfaktoren vedrørende "Talkendskab". Børnene har gennem interventionsperioden udviklet deres talkendskab markant. Børns alder har en betydning, så man generelt er bedre til talkendskab efter 1 år. Endvidere er der kønsforskelle, som viser at pigerne ikke i samme grad udvikler sig på dette område som drengene. På "Sproglig formåen" påvistes ingen effekt, dog kunne i "Familiepladsprojektet" på forældrevurderinger ses en positiv og markant effekt på et enkelt delspørgsmål nemlig, at børnene er blevet bedre til at "fortælle en sammenhængende historie"

På andre mere kognitivt orienterede faktorer såsom "Sproglig formåen, skriftligt, videbegærlighed opmærksomhed" samt "Generel læringsparathed" har "Familiepladsprojektet" på linie med HPA-interventionen positiv effekt vurderet på pædagogvurderinger. Og TRAS –analysen viser på samme måde, at der kan spores positive resultater på udvalgte indikatorer bl.a på "Opmærksomhed",

børnene er blevet bedre til at ”Koncentrere sig” og den negativt ladede indikatorer, at ikke beherske kompetencen er faldet, ”Udtale af sproget” er bedret.

Ofte er disse effekter også knyttet til alder, dog er der ikke entydige resultater, således at de ældste børn altid klarer sig bedst. Mens køn går temmelig tydeligt igennem i resultaterne. Piger har ofte opnået den største effekt, fx mht opmærksomhed, koncentration, sproglig bevidsthed etc.

I ”Familiepladsprojektet” er interventionen lagt an på, at der arbejdes med mellemformer mellem specialtilbud og almentilbud, og på samme måde som i HPA-interventionen var der tale om en pædagogisk indsats, som omsættes i almentilbuddet, hvor udsatte børn er til stede og deltager side om side med andre børn. Der sigtes i intervention på at arbejde på at integrere alle børn og give dem de samme muligheder for læring gennem hverdagen. I ”Familiepladsprojektet” har der samlet set været lagt stor vægt på inklusion og en innovationstilgang, dvs man har søgt modarbejdet det individrettede lærings ’projekt’ på samme måde som det er gjort i HPA-projektet, så måske er resultatet her udtryk for at der er stor overensstemmelse mellem Familieplads- og i HPA-projektet?

Den samlede konklusion på analysen af børns udbytte af deltagelse i ”Familiepladsprojektet”, er at der kan påvises positiv effekt – mest på de trivselsrelaterede kompetencemønstre. Men som vist her også på udvalgte indikatorer på læring.

Forældresamarbejde

Ikke – tydelige effekter af ”Familie- og basispladsprojektet” vurderet på forældresvar

Forældresamarbejdsfaktoren er sammensat af 8 spørgsmål om personalets holdning til både barn og forældre. Generelt set får institutionerne meget flotte vurderinger af forældrene i udgangspunktet (baseline), hvilket betyder, at et lille fald (som vi ser i effektvurderingen) ikke skal ses som en negativ vurdering. Vurderingen af de enkelte spørgsmål kan deles op i to kategorier:

- De spørgsmål som handler om *personalets forhold til børnene*, vurderes generelt godt af forældre, og der opleves ikke et fald i forhold til første måling. Dette gælder både i forhold til personalets egenskab til at betragte børnene som individer, og i forhold til en mere generel tiltro til pædagogernes evner. Der er en *svag positiv udvikling* for de yngste børn og piger.
- Den anden kategori er de spørgsmål, der omhandler personalets tid til forældrene. Det er her at faldet, som er vist i analysen, forekommer. Dette omhandler primært personalets tid til at snakke med forældrene om det enkelte barns problemer. Eksempelvist svarer 20 % færre forældre ’altid’ til spørgsmålet om ”I hvor høj grad er personalet generelt venligt og imødekommende overfor dig som forælder?” ved slutningen af projektet i forhold til begyndelsen. Denne effekt er uafhængig af alder og køn.

Konkluderende kan man påstå, at det ikke er lykkedes at opnå positive effekter mål på forældres oplevelse af et

øget forældresamarbejde. Resultatet var forventet set i lyset af HPA-data. I HPA-interventionsgruppen sporede en mindre negativ effekt, mens i referencegruppen sås ingen effekt. Der er altså igen noget, der tyder på at "Familiepladsprojektet" og HPA-projektet er sammenlignelige på de fleste punkter.

Et andet mønster viser sig i spørgsmål om forældres relationer og tilknytning til barnet, som har ændret sig gennem projektforløbet. Der er i den sammenhæng spurgt til børnenes tilknytning til forældrene samt holdninger til opdragelse. Spørgsmålene om tilknytning er udformet på baggrund af John Bowlby og Mary Ainsworths tilknytningsteori og fire primære mønstre for tilknytningsadfærd, -stile og -relationer. Her er ingen effekt at spore i familiepladser.

Opsummerende konstateres det ud fra analysen, at der er positive effekter i "Familiepladsprojektet" på 1) Trivsel, 2) Læring og ikke effekt umiddelbart på 3) forældresamarbejdet.

Efterfølgende præsenteres effekter som de er analyseret frem i "Basispladsprojekter" og sammenholdt med HPA-projektets resultater.

2.3 Effekter i "Basispladsprojektet"

Også her er effekter af "Basispladsprojektet" målt på børns kompetenceudvikling fra baseline og frem til screenings 2. nedslag, som er gennemført efter et år fra første måling. Endvidere er målt på forældresamarbejdet med institutionen ud fra forældres vurdering af tilknytning til institutionen og forældres tilknytningsrelationer til barnet.

Trivsel

På den første måling vedrørende trivsel ud fra indikatoren "Generelle vanskeligheder" viste det sig, at forældre til børn i basispladser mener, at deres børn har større problemer ved afslutning end ved projektstart.

Af tabel 9 (Jensen et al., 2009, side 76) fremgår det at flere forældre til børn i basispladser vurderer at deres barn har 'generelle vanskeligheder' på de personlige og sociale områder i anden runde end i første runde. 51% mener i anden runde at deres barn har enten tydelige eller alvorlige vanskeligheder mod 37% i første runde. Kun 15% mener ikke at barnet har vanskeligheder i anden runde mod 44% i første runde.

Til sammenligning skal det siges at HPA-data viste, at forældrene ikke mente der havde været en ændring – og dette gjaldt både for interventionsgruppen og referencegruppen i HPA. Så samlet set er resultatet forventeligt, omend resultatet fra "Basispladsprojektet" giver

anledning til gå videre med en tolkning af resultatet. Resultatet kan også her tolkes på flere måder: Én tolkningsmulighed måde er at se resultatet som udtryk for en konstruktiv bevægelse, henimod større bevidstgørelse af forældrene. Svaret kan nemlig være udtryk for, at forældrene gennem deltagelsen i interview over to omgange er blevet mere bevidste om, at der kan være en problemstilling her at holde øje med mht 'barnets generelle vanskeligheder' og adspurgt anden gang ser de måske vanskelighederne mere tydeligt og har muligvis gennem projektdeltagelse lært at sætte ord på. En anden tolkningsmulighed er, at se det som udtryk for at børn i basispladser, i udgangspunktet (som også vist defineret) har større personlige og sociale vanskeligheder end både børn i "Familiepladsprojektet" og i HPA-projektet og sådanne 'vanskeligheder', som opfanges af screeningsredskabet kan være vanskeligere at bevæge for de aller mest udsatte børn, som det er tilfældet i basispladser. En tredje tolkningsmulighed som også er til stede, er at der i "Basispladsprojektet" er mere fokus på det individuelle og måske en psykologisk side af problematikker vedrørende trivsel og resultatet kan være udtryk for at der er et øget fokus på det enkelte barn, og at dette risikerer at føre til øget opmærksomhed på børns problemer, 'fejl og mangler' i såvel indsats som resultat.

Den sidste tolkningsmulighed er understøttet af tidligere undersøgelser vedrørende begrebers betydning og arbejdspladskulturens samlede forståelse af børn, og af udsathed. Den samlede forståelse for udsathedsproble-

matikker har vist sig afgørende for den indsats, man iværksætter, fx en kompensations- over for en mere innovationsrettet tilgang (Jensen, 2005, Mehlbye et al, 2009, Brandi, 2008) og for dens resultater.

"Basispladsprojektet" gennemføres i mange institutioner, som alle stort set arbejder forskelligt, med indsatsen, og der er forskelle både i forståelsen af børns, i børnesammensætningen og i måder institutionen har valgt at opdele børn. Så noget entydigt resultat kan ikke påvises – men analysen og tolkninger tænkes som et væsentligt bidrag frem imod videre refleksioner og analyser.

Effekter af basisplads interventionen på udvalgte socio-emotionelle faktorer, har vist sig at være mest positiv for de mindst udsatte børn (dvs. familieplads) vurderet på forældresvar. Vi ser således ud fra faktoranalysen, at de positive effekter der er sporet i "Familiepladsprojektet" ikke kan genfindes i "Basispladsprojektet" på den række af indikatorer, der er opstillet for børns trivsel. Vi så et tilsvarende mønster i HPA-projektet, at det kan være svært at nå børnene med de sværeste vanskeligheder. I "Familie- og basispladsprojektet" er interventionen lagt an på, at der arbejdes med mellemformer mellem specialtilbud og almentilbud, mens i HPA-interventionen var der tale om en pædagogisk indsats, som omsættes i almentilbuddet, hvor udsatte børn er til stede og deltager side om side med andre børn. Det ser her ud til, at den del af indsatsen, som drejer som om inklusion, herunder at nærme udsatte børn andre børn, er vanskelig at opnå i basispladser.

De påviste forskelle på "Familie- og basispladsprojektets" resultater er, at det kan være udtryk for, at børnesammensætningen i sidstnævnte institutioner er så belastet, at indsatsen ikke er mulig at gennemføre efter hensigten. En anden mulig forklaring kan være, at pædagogerne trods intentionen om det modsatte, at sigte mest mod at støtte de udsatte børn, alligevel retter mest opmærksomhed mod de bedre fungerende børn. Eller i forlængelse heraf, at pædagogerne koncentrerer sig om både den svageste gruppe og den nederste gruppe af de midterste børn, men ikke når de allersvageste? Måske er resultatet forventeligt også set i lyset af bl.a. Christensens undersøgelser af udsatte børn i dagtilbud (1996), der viser, at de allersvageste grupper er præget af så store vanskeligheder og ofte ophobninger af forskellige vanskeligheder, at det kan være svært for almentilbuddet at rumme og 'nå' disse børn, som resultaterne her også antyder. Christensen hævder, at denne type problemstillinger kun kan afhjælpes ved bedre normeringer, ekspertstøtte samt bedre tværfagligt samarbejde. Sådanne ekstra tiltag ligger også i "Familie- og basispladsprojektet", som vi skal vende tilbage til i opsamling af den kvalitative analyse men det lå ikke i HPA-interventionen, idet vi der har været fokuseret på at afprøve effekter af almentilbuddets muligheder.

Den samlede konklusion på den første del af analysen er, at det har været vanskeligt at opnå effekter på børns socio-emotionelle kompetencer (trivsel) i

"Basispladsprojektet". End i henholdsvis "Familieplads-" og HPA-projektet.

Læring

Med hensyn til læring ser det lidt anderledes ud. En af underfaktorerne til den mere generelle faktor "Læringsklar og moden" er "Matematisk logisk formåen". Her viser der sig positiv effekt af "Basispladsprojektet". Et fund som også matcher det fund vi gjorde i HPA-interventionen at der kan påvises effekt og at denne effekt er størst for den svageste gruppe. Her er til gengæld ingen effekt for børn i familiepladser eller for de børn, der generelt opnåede effekter på andre indikatorer i HPA-projektet. Der er tilsyneladende et særlig fænomen forbundet med "Matematisk logisk formåen" som man kan fremme hos særligt udsatte børn. Et fund der er værd at gå videre med og finde aspekter som man ikke kan se med det 'blotte øje' af dette fænomen. Forskning peger på, at netop logisk – matematisk formåen er en vigtig prædiktor for videregående udviklingsforløb i voksenalderen.

På de andre kognitivt læringsorienterede faktorer såsom "Sproglig formåen, Skriftlig formåen", "Videbegærlighed", "Opmærksomhed" samt "Generel læringsparathed" målt på screeningsskemaet har "Basispladsprojektet" ikke haft effekt.

Derimod læringsindikatorer målt med TRAS viser et andet mønster. Analysen af udviklingen i faktoren, "Opmærksomhed", for de to grupper børn, der hhv. har en

familie- eller basisplads i København viser, at der er en markant og næsten identisk positiv effekt på begge grupper, hvilket tyder på, at børnene generelt er blevet mere opmærksomme – og således også er en effekt i ”Basispladsprojektet”. Faktoren indeholder spørgsmålene ”Opmærksomhed 1-3”. Disse spørgsmål bekræfter det overordnede billede af, at børn med en basisplads gennem projektet er blevet bedre til at holde fokus og koncentrere sig. Andelen af børn, der fik den mest positive bedømmelse stiger markant mellem første og anden runde. Andelen af de 5-7 årige der i første runde ikke beherskede kompetencen ”Opmærksomhed” falder drastisk i anden runde. Det tyder på at denne aldersgruppe har oplevet en markant positiv effekt. Det viser sig yderligere, at gruppen af piger har opnået den største positive effekt, da andelen af piger, som tildes den ringeste bedømmelse, falder væsentligt mere end den gør for drengene.

I besvarelsen af spørgsmålet ”Sproglig bevidsthed 1” opnår børnene generelt en lidt bedre bedømmelse i første runde end i anden runde. Billedet er mindre klart i ”Sproglig bevidsthed 2”, hvor børnene med basisplads opnår en bedre bedømmelse i anden runde. Det sidste spørgsmål, ”Sproglig bevidsthed 3” indeholder ingen nævneværdige afvigelser og bekræfter konklusionen om, at effekten på den sproglige bevidsthed ikke er entydig. Det er især gruppen af 2-4 årige, som oplever en negativ effekt. Her falder andelen med den bedste bedømmelse relativt mere mellem første og anden runde end den gør for de ældre. På køn adskiller ”Sproglig bevidsthed 2” sig

ved at andelen af piger der behersker denne kompetence er væsentlig højere end andelen af drenge der behersker kompetencen.

Som det var tilfældet ovenfor peger analysen ikke på nogen overordnet udvikling i børnenes generelle sproglige formåen. Faktoren, sprog, beskriver barnets evne til at bruge såvel som at forstå sætninger i dagligdagen og indeholder spørgsmålskategorierne: sprogforståelse, udtale, ordudvikling og sætningonstruktions. Det fremgår endvidere, at der er en generel negativ effekt i ordudvikling1 og ”Ordudvikling 2” fra første til anden periode. ”Ordudvikling 3” viser dog, at børnene med en basisplads i København har opnået en positiv effekt.

Opsamlende kan vi konstatere at der er påvist positive effekter på børn i basispladser på udvalgte læringsindikatorer hentet fra analysen af TRAS og så på underfaktoren er ”Matematisk formåen”.

Forældresamarbejde

Positive effekter af ”Basispladsprojektet” vurderet på forældresvar om tilknytning

Vi så i ”Familiepladsprojektet”, at på denne parameter nærmest var forringet – mens dette skulle ses i lyset af et stærkt og godt forældresamarbejde i udgangspunktet. I ”Basispladsprojektet” var der på samme måde en høj grad af forældretilfredshed i udgangspunktet, og analysen fra 1. til 2. runde viser, at der ingen ændring er. Så i alt må det konkluderes at forældresamarbejdet målt på indikatorer som tilfredshed og opfattelse af det pædago-

giske personales tid og indsigt i barnet er uændret og dermed positivt i "Basispladsprojektet".

Et andet mønster viser sig i spørgsmål om forældres relationer og tilknytning til barnet, som har ændret sig gennem projektførelsen i "Basispladsprojektet".

Der er med andre ord sket en positiv /eller uændret udvikling hvad angår forældres oplevelse af institutionssamarbejdet – hvilket kan ses som udtryk for en positiv effekt, og som udtryk for det der før er trukket frem vedrørende tolkningen af resultater vedrørende analysen af 'generelle vanskeligheder' at svaret kan ses som udtryk for at forældrene er blevet mere bevidste gennem projektet. Og som sådan kan resultatet måske give anledning til at give en forsigtig konklusion vedrørende en forbedret forældredeltagelse i "Basispladsprojektet".

2.4 Opsummering

Der er gennem analysen påvist forskelle på familiepladser og basispladser hvad angår effekter. Og som diskuteret undervejs kan det ses som udtryk for at der i udgangspunktet er store forskelle, både hvad angår målgrupper for intervention, organisationsformer (integration af alle børn eller arbejdet med mindre grupper som del af den store gruppe) samt implementerings- og arbejdsformer samt valg af lokale

udviklingstemaer. Der kan ikke give entydige forklaringer på forskellen, og alt andet ville have forundret taget i betragtning, at der er tale om to meget forskellige 'mellemformer' for udsatte børn.

Efterfølgende går vi tættere på forskelle på de to mellemformer også hvad angår implementering og organisatorisk læring.

3. RESULTATER FRA DEN KVALITATIVE UNDERSØGELSESDDEL

Den kvalitative undersøgelsesdel fokuserer på de ændringer af det pædagogiske personales praksisser og forståelser af socialt udsatte børn, som interventionen har resulteret i. Hvor den kvantitative undersøgelse har kortlagt konsekvenserne af interventionen på børneniveau, er formålet med den kvalitative del at tydeliggøre, hvordan de institutionelle rammer påvirker læreprocessen og resultaterne på organisatorisk niveau. Beskrivelserne af de institutionelle rammer og ændringer af praksisser og forståelser er baseret på kvalitative interviews af institutionsledere i de deltagende institutioner i projektet i en baseline måling og en 2. måling et år efter første måling. Analysen af de indsamlede kvalitative interview er gennemført, som en tematisk meningskondensering, hvor fokus er på tilbagevendende mønstre eller hovedkategorier.

3.1 Generelle fund

Den kvalitative analyse peger på, at tre institutionelle forudsætninger som minimum skal være til stede for at interventionen implementeres efter hensigten: For det første skal institutionen kunne se, at den pædagogiske intervention, de præsenteres for af kommunen og de konsulenter, der forvalter opgaven, bidrager til opkvalificering af personalet samtidig med at forandringen skal

give mening for de deltagende institutioner. I relation til holdningen og motivationen for at indgå i interventionsprojektet, blev det klart, at en vigtig faktor for at indgå i projektet var, at dets indhold, struktur og mål var eksplicit for institutionslederne. Dette blev af flere informanter understreget var uklart ved implementeringens begyndelse. Sammenligner man dette med forskning i organisatorisk forandring står det klart, at dette er en af de faktorer, som tillægges stor betydning som succeskriterium for forandringer, der når deres mål.

For det andet, at ressourcerne og grundbetingelserne skal modsvare opgaven. Et resultat fra den kvalitative undersøgelsesdel var, at institutionslederne på mange måder oplevede en sammenhæng mellem ressourcerne i projektet og de opgaver, som de skulle løse for at gennemføre interventionen. Et relateret resultat fra analysen var, at tidsfaktoren spiller en fundamental rolle for implementeringen af interventionen. Det antages derfor at være vigtigt i interventioner, at udviklingsprocessen giver tid til at mål, nye forståelser og praksisser kan bundfælde sig i de deltagende institutioner. Samtidig er det mindst lige så vigtigt, at tiden fra det organisatoriske niveau afspejler sig i den tid, som den enkelte institution kan prioritere internt i institution og i samarbejdet med konsulenter og kolleger i forbindelse med det konkrete udviklingsarbejde, hvis det skal have effekter på børneniveau.

Samtidig viser analysen, at de institutioner, som udviste modstand mod interventionen, alle har haft andre projekter kørende parallelt med 'Familie- og basispladsprojektet'. Desuden er der en institution, som er et frafald. Frafaldet forklares ud fra det forhold, at der har været en forholdsvis stor omsætning på personale-siden, hvilket også af flere andre informanter nævnes som en betydningsfuld faktor for at forstå holdningerne til projektet. I de kvalitative interview med institutionslederne fremstår personaleomsætning således, som en hæmmende grundlæggende betingelse for implementeringen af interventionen i udviklingsprojektet under hovedtemaet 'påvirkningsfaktorer'. Af de institutioner, som vurderer interventionsprocessen har været træg, er det et tilbagevendende tema, at de har haft en forholdsvis høj forekomst af personaleomsætning. Men for de institutioner, som vurderer, at de har haft en høj personaleomsætning, er det alt andet lige en faktor, der med al tydelighed har hæmmet implementeringsprocessen af interventionen. Som begge informanter indikerer i udsagnene, så er kernen i problematikken, at den pågældende institution med høj personaleomsætning skal bruge nye ressourcer og energi på at sætte de nye medarbejdere ind i interventionens grundideer og redskaber.

For det tredje, at institutionslederne og deres ledelse spiller en vital rolle for, hvordan mulighederne for implementeringen af interventionen og dermed opkvalificeringen af den pædagogiske praksis tager sig ud i den enkelte

institution. Institutionslederen skal navigere mellem den forvaltningsmæssige ledelse og frontpersonalet, og i denne navigation formidle eller oversætte hensigter og værdier fra det ene niveau til det andet. En betydningsfuld opgave, som ikke alle ledere følte sig i stand til at imødegå på tilfredsstillende vis.

Den kvalitative undersøgelse viser, at institutionerne er forskellige i udgangspunktet på måder, så disse forskelle må antages at påvirke arbejdet med implementering af interventionen. Den kvalitative del af undersøgelsen viser endvidere, at disse tre forudsætninger er fortolket og søgt løst på vidt forskellige måder i institutionerne uden der dog er tale om fælles mønstre. Samlet viser det sig, at det især er ledelsen, der er en nøgleaktør med hensyn til få omsat vilkår og intervention i pædagogiske handlinger til organisatorisk læring. Sammenfattede viser denne del af undersøgelsen således, at det 'alt andet lige' er lederen, der er centrum for implementeringsprocesserne og dermed også spiller en vigtig rolle for resultatet af implementeringen. Allerede i baselineanalysen så vi, hvordan ledelsesopgaven som oftest er meget diffust formuleret i de deltagende daginstitutioner. Vi så endvidere i den tidligere undersøgelse af daginstitutioners rolle i en samfundsmæssig social arv problematik, 'Kan daginstitutioner gøre en forskel' (Jensen, 2005), at ledelsesspørgsmål på daginstitutionens område ikke er entydigt defineret, endsige artikuleret. Man holder helst ved traditionen for daginstitutioner, nemlig at alle er 'lige', og der bygges på den baggrund på en 'flad

struktur' med bløde ledelsesværdier. Dette resultat understreges også i anden måling i den kvalitative undersøgelse, hvor tendensen til anvendelse af 'bløde' ledelsesformer var klart dominerende.

Sammenholdes dette fund med implementeringsforskningen (Winter og Nielsen, 2008) kan dette ikke komme bag på os. I denne forskning betragtes lederen som det medierende led mellem den konkrete implementeringsadfærd og medarbejdernes vilje og interesser, og derved får ledelsen en direkte betydning for implementeringsresultater. Det centrale er, at implementeringsprocesser ikke foregår af sig selv, således heller ikke i den undersøgte intervention. Det betyder, at processen skal planlægges, ledes og koordineres, hvilket for nogle institutionsledere fremstår som værende uklart. Sammenligner vi endvidere dette fund med tidligere forskning i daginstitutioners arbejde med udsatte børn gennem hverdagen (Jensen, 2005, 143 ff), bekræftes vores antagelser om, at nogle institutioner kan være præget af en stor forekomst af udsatte børn, for få ressourcer, for dårligt samarbejde og rammebetingelser, der forhindrer interventioner i at blive implementeret efter hensigten.

Analysen af ledelse som en afgørende faktor for forandringerne retter sig også mod ledelse i et mere overordnet perspektiv i den konkrete case, hvor fokus retter sig mod ledelsen af interventionen. Hermed anslås temaet omkring den politiske styring af implementeringen, som

inden for organisationsforskning går under betegnelsen 'top-down' styring. For flere af institutionslederne var interventionen et klassisk eksempel på en top styret forandringsproces i organisationen, hvor der ikke blev taget hensyn til den viden og erfaringer, der befinder sig på det praktiske niveau. Dette havde det resultat, at nogle institutionsledere ikke følte ejerskab over interventionen, og for nogle dermed set skabte træghed i implementeringsprocesserne. Inden for forskning i organisatorisk forandring er forholdet mellem forandringer initieret fra toppen eller bunden, og hvad der er mest hensigtsmæssigt, en fortløbende diskussion. Det antages dog ofte, at organisatorisk forandring bør være en mellemvej, hvor der både gennemføres top-down beslutninger kombineret med bottom-up initiativer for at optimere succes i interventioner.

Et markant resultat var betydningen af at indgå i netværk, hvor institutionslederne delte viden, oplevelser og erfaringer med kollegerne på området. Netværksdeltagelsen blev af hovedparten af institutionslederne oplevet som meget positivt og befordrende for at deltage i interventionsprojektet. Netværkene blev for det første et sted, hvor institutionslederne kunne slukke tørsten efter ny teoretisk viden. For det andet blev det også et forum, hvor man kunne dele udfordringer og måder at gøre tingene på, og få dem set på med andre øjne i en form for fælles refleksion. Dette var for institutionslederne et meget positivt resultat fra interventionen, og noget som fremmede deres motivation for at deltage.

3.2 Resultater fordelt på institutionstype

I det følgende ekspliciteres forskelle i resultater mellem familiepladsinstitutioner og basispladsinstitutioner fordelt på institutionelle og kontekstuelle faktorer. En interessant forskel mellem baseline og anden måling er tendensen til, at familiepladsinstitutionerne har flere mænd i personalegruppen end basispladsinstitutionerne. 70% af familiepladsinstitutionerne har middel eller over middel i antallet af mænd i personalegruppen, mens kun 47% af basispladsinstitutionerne har middel og over middel i antallet af mænd ved besvarelse af spørgeskema i anden måling. Denne forskel er ikke statistisk signifikant, men indikerer, at rammefaktoren på kønsfordeling er forskellig mellem henholdsvis familie- og basispladsinstitutioner.

I forhold til institutionstype og langtidssygemeldinger er der en hældning mod en vurdering af en oplevet lavere grad af langtidssygemeldinger i familiepladsinstitutioner set i forhold til basispladsinstitutioner. 90% af familiepladsinstitutionerne vurderer, at de har en lav forekomst af langtidssygemeldinger, mens 68% af basispladsinstitutionerne har en lav forekomst af langtidssygemeldinger. Det kan derfor antages, at der må være nogle organisatoriske specifikke betingelser til stede i familiepladsinstitutionerne, som nedsætter graden af langtidssygemeldinger.

Omkring temaet 'tværfagligt samarbejde med forvaltninger' er den generelle vurdering i 2. måling, at der sker et

skifte hældende mod bedre oplevet samarbejde med forvaltningen hos institutionslederne i forbindelse med interventionen. Således repræsenteres størstedelen (45%) af svarene af kategorien 'godt samarbejde', mens oplevelsen af dårligt samarbejde er halveret fra 28% til 14%. I en krydstabulering på institutionstype ses det, at det især er basispladsprojektet, som har en overvejende positiv oplevelse af samarbejdet med forvaltningen (53%), hvor familiepladsprojektet i 30% af svarene fra informanterne oplever samarbejdet som godt. Men stadigvæk er den generelle tendens for begge institutionstyper, at der er sket en udvikling i vurderingen af samarbejdet med forvaltningen.

Ved at foretage en krydstabulering mellem familiepladsinstitutioner og basispladsinstitutioner i forhold til institutionernes kerneopgaver i forhold til socialt udsatte børn er der en svag tendens til, at familiepladsinstitutioner på et generelt plan synes mere orienterede mod de relationelle og sociale kerneopgaver end basispladsinstitutioner. Den kvalitative analyse viser, at basispladsinstitutioner tenderer mod at være mere orienterede mod arbejdet med socialt udsatte børn baseret på en individuel baseret forståelse af deres kerneopgave. Dette ses eksempelvis ved, at basispladsinstitutionerne fokuserer på at skabe nærvær og personlige kompetencer og udvikling, hvor familiepladsinstitutioner har mere markant fokus på inklusion/rummelighed og anerkendelse. Endvidere arbejder familiepladsinstitutioner ud fra en anerkendende tilgang til socialt udsatte børn som det

klart dominerende pædagogiske princip, mens kun 53% af basispladsinstitutionerne arbejder ud fra en anerkende tilgang og 32% arbejder med udgangspunkt i det enkelte barn. Der er således mere varians i anvendte pædagogiske principper i basispladsinstitutionerne, som til dels kan tilskrives det større datamateriale, men som også må indeholde en reel forskel, hvor forskellen mellem fokus på at anerkende og forstår det socialt udsatte barn på baggrund af konteksten eller en individuel opmærksomhed som princip.

I forhold til ændringen af forståelserne omkring socialt udsatte børn viste det sig, at familiepladsinstitutioner havde lettere ved at udvikle nye forståelser frem for basispladsinstitutionerne. Dette forhold var funderet i forskellen i organiseringsformen i de to forskellige institutionstyper. I forhold til basispladsinstitutionerne blev konsekvenserne af forståelsesændringerne i et aspekt betydningsfulde for arbejdet med socialt udsatte børn. Dette markeres i den tematiske analyse i ATLAS.ti ved et tema kaldet 'grænser'. Dette tema peger på det forhold, at forståelsesændringen af socialt udsatte børn ændrede den måde basispladspersonalet og det normale personale forstod den fysiske og organisatoriske grænse-udtæjning mellem basispladsdelen og normaldelen internt i den specifikke institution. Den traditionelle forståelse af det organisatoriske skel mellem basis- og normalpladsdelen var, at de var to dele fungerede som to indbyrdes uafhængige satellitter i institutionen uden direkte sammenhæng. Denne fysiske grænse oplevede institutionsle-

dere i familiepladsinstitutionerne ikke på samme måde i forbindelse med at udvikle og integrere nye forståelser og praksisser i den pågældende institution.

En anden interessant forskel mellem familie- og basispladsinstitutioner ses i forskellen i deres fordeling af tid på henholdsvis udviklings- og administrationsopgaver. En interessant observation ved en beregning af den gennemsnitlige tidsfordeling på institutionstype viser, at familiepladsinstitutionernes ledere generelt bruger 39% på administration og kun 11% på pædagogisk arbejde, mens basispladsinstitutionernes ledere bruger 21% på det pædagogiske arbejde og 33% af deres tid på administration. Man ser altså, at basispladsinstitutionerne bruger mere tid på det konkrete pædagogiske arbejde, mens familiepladsinstitutionerne primært bruger tid på udvikling og administration.

Endelig er der en sidste markant forskel mellem familie- og basispladsinstitutioner i deres deltagelsesfrekvens i efter- og videreuddannelse. Man ser i den kvalitative analyse en tendens til, at institutionslederne i familiepladsinstitutioner uddanner sig mere end tilfældet er i basispladsinstitutioner. På trods af, at tallene ikke er statistisk signifikante, så er det en antagelse, at den højere frekvens i lederens efter- og videreuddannelsesaktiviteter i familiepladser set i relation til basispladsinstitutioner er en faktor, som har indirekte indflydelse på interventionens implementering. Dette resultat leder til den præmis, at den højere frekvens i lederens efter- og

videreuddannelsesaktiviteter i familiepladser antages at påvirke kvaliteten af gennemførelsen af implementeringen i familiepladsinstitutionerne og er derfor en vigtig betingelse, når man sammenligner interventionen og dens effekter. Endvidere kan det højere aktivitetsniveau på efter- og videreuddannelsessiden understøtte et mere udviklingsorienteret perspektiv i de pågældende institutioner i arbejdet med socialt udsatte børn.

socialt udsatte børn, organiseringen af de socialt udsatte børn i institutionen, fordeling af ledelsestid på henholdsvis udvikling og pædagogisk arbejde samt frekvensen og dermed åbenhed for at udvikle nye kompetencer specifikt kunne bidrage til at forklare variationen mellem familiepladser og basispladser.

3.3 Opsummering

Den kvantitative analyse viste forskelle på effekter i familiepladser og basispladser, hvor resultaterne dog ikke kunne forklares entydigt. Den kvalitative undersøgelsesdel fremanalyserer flere tilbagevendende temaer fra de kvalitative interview, som det kan tænkes kan bidrage med probalistiske forklaringer af forskellene i effekter på baggrund af institutionelle faktorer og organisationernes læreprocesser.

Den kvalitative undersøgelsesdel viser på et generelt niveau, at der er sandsynlighed for, at den specifikke institutions holdning til mening med deltagelse, oplevelse af ressourcer og interventionens implementeringsform, deltagelse i netværksmøder og ledelsesmæssig kompetence vil påvirke interventionens realisering og dermed helt overordnet forklare effekter på børneniveau. Mere specifikt viser den kvalitative analyse, at langtidssygemeldinger, forståelser af arbejdet med

4. AFSLUTNING

4.1 Resultater set i lyset af en teori om organisatorisk læring fra interventionen

I indledningen blev det beskrevet, at det valgte organisatoriske læringsperspektiv var pragmatisk. I denne pragmatiske organisatoriske læringsforståelse er det en grundlæggende logik, at forstyrrelsen af vaner og handle- og tænke måder det, som igangsætter organisatoriske læreprocesser.

Forstyrrelsen er startpunktet for den organisatoriske læreproces. I 'Familie- og basispladsprojektet' er interventionen at forstå som startpunktet, forstyrrelsen og omdrejningspunktet for de forskellige læringsspor i de deltagende institutioner. Hvor selve analysen peger på de faktorer, som virkede ind på institutionernes læreprocesser, så er et naturligt spørgsmål fra alt dette 'hvad lærte institutionerne så?' På baggrund af analysen af institutionslederinterviewene retter resultaterne sig helt overordnet to veje. Den ene vej handler om nye forståelser af socialt udsatte børn, hvilket analysen viser flere institutioner på forskelligt niveau arbejdede intenst med at skabe. For hovedparten af institutionslederne resulterede læreprocessen i nye forståelser af socialt udsatte børn karakteriseret ved en kontekstuel og innovationsbaseret forståelse. Andre institutioner var på vej mod den innovationsbaserede forståelse af socialt udsatte

børn, hvor den nye opfattelse skulle forankres i institutionen først. Endelig var meget få institutioner, som ikke mente, at de behøvede at ændre forståelser, enten fordi de mente, at de allerede handlede på baggrund af den kontekstuelle og innovative måde at forstå socialt udsatte børn på, eller at de ikke mente, at dette var en hensigtsmæssig forståelse af socialt udsatte børn.

Et grundlæggende resultat fra den kvalitative analyse viser, at den gruppe, som ikke så på interventionen som noget, der skulle forstyrre eksisterende måder at gøre tingene på, heller ikke så og greb de organisatoriske læringsmuligheder, denne forstyrrelse skabte. Man kan således udlede et vigtigt resultat fra analysen, hvilket er at det i interventionsprojekter og organisatoriske forandringsprojekter generelt handler om at skabe en form for '*forandringernes nødvendighed*'. Dem der skal forandre sig, skal se og erkende forstyrrelsen fra forandringen, og dermed blive i stand til at igangsætte en organisatorisk læreproces, hvor vaner og praksisser udfordres af nye måder at gøre og forstå aktiviteter og opgaver på.

Den anden vej handler om skabelsen af nye vaner og rutiner i den pædagogiske praksis. Vi ser et resultat fra de organisatoriske læreprocesser med al tydelighed i form af en fokus på at skabe nye praksisser på baggrund

af forstyrrelser af eksisterende vaner og forståelser. Et markant resultat fra interventionen i en organisatorisk læringskontekst er praksisfortællingerne. En årsag til, at praksisfortællingerne ifølge institutionslederne var med til at ændre praksisser i institutionerne var, at det var et redskab som gav mening og som var nemt at aplikere.

Et meget overordnet resultat fra analysen af de kvalitative data og forudsætningerne for implementeringen er, at hovedparten af institutionerne på forskelligt niveau i løbet af 'Familie- og basispladsprojektet' var i stand til at skabe organisatorisk læring. Det skal dog afrundingsvist understreges, at det tager tid for nye forståelser og praksisser at forankre sig som organisatorisk læring og skabe målelige effekter. Effekterne fra denne del af interventionen kan ikke forventes at kunne udvise eventuelle resultater før efter nogen tid.

4.2 Konklusion og perspektiver

Resultaterne giver anledning til at konkludere, at der har vist sig (forventelige) forskelle på "Familie- og basispladsprojektet", hvad angår effekter vurderet på børns trivsel, læring og forældresamarbejdet. Sammenholdes resultaterne med den internationale forskning, kan vi altså ikke genfinde de samme stærke effekter på målgruppens læring, som er identificeret i nogle af de mest kendte studier (fx Perry Preschool). Dette skal dog nok i høj grad ses som et udtryk for, at set-up'et er vidt

forskelligt fra de internationale studier og til "Familie- og basispladsprojektet". Omvendt er der mange lighedspunkter mellem "Familieplads-projektets" resultater og HPA-projektets resultater, hvilket giver anledning til at fremhæve, at mellemformer der søger at nå udsatte børn, virker bedst på de børn, der ikke tilhører de allersvageste grupper og her som vist måske især mest på børns trivsel, målt ved den overordnede indikator "Generelle vanskeligheder" som ser ud til at mindskes gennem "Familiepladsprojektet" og på en række socio-emotionelle indikatorer som vist.

Måske kan resultaterne tolkes som udtryk for at den pædagogiske intervention (som beskrevet at afsnit 1) især har lagt vægt på fænomener som inklusion, sociale relationer, solidaritet og børns fællesskaber ud fra en innovationsrettet tilgang til udsatte børn? Er en tilgang der lægger så stor vægt på inklusion både som et selvstændigt begreb og som en del af et læringsbegreb så til fordel for at arbejde mere læringsorienteret? Det kan vi ikke vide ud af resultaterne, men spørgsmålet trænger sig på og lægger op til videregående refleksioner.

Resultaterne giver desuden anledning til videregående refleksioner om, hvorvidt børnesammensætningen, målgruppens forskelligheder men også forskelle på organisationsformer, pædagogik og forståelsen af børn kan være forklaringer på de påviste forskelle? Eller er det helt andre fænomener, der er i spil i hhv. familie- og

basispladser, som kan bidrage til at forklare de forskellige retninger effekterne har taget af den – tilsyneladende - samme pædagogiske intervention?

Sådanne spørgsmål og refleksioner vil være centrale at gå videre med - dels i videreudvikling af disse mellemformer som Københavns Kommune har taget de første spadestik til - og dels i videregående forskningsmæssige analyser af sammenhænge mellem pædagogik, forståelser af børn - og effekter af indsatser.

